

Narkotikabruk, nedsatt kjøreevne og trafikkulykker

Denne litteraturgjennomgangen inneholder en omfattende rapport om forholdet mellom narkotikabruk, nedsatt kjøreevne og trafikkulykker. Den ser på metoder, presenterer resultater fra undersøkelser om utbredelse blant bilførere og inneholder en oversikt over funn fra store internasjonale epidemiologiske undersøkelser som er publisert siden 1999. Rapporten inneholder også funn fra eksperimentelle studier og feltstudier av forholdet mellom narkotikabruk, nedsatt kjøreevne og trafikkulykker.

Forskningen på området kan grovt deles i eksperimentelle og epidemiologiske studier. Hver tilnærming har sine fordeler og ulemper.

- Eksperimentelle studier kan utføres i laboratoriet, i en kjøresimulator, eller ute på offentlig vei, og det narkotiske stoffet administreres i oppmålte doser til frivillige. I slike studier kan effekten tilskrives én enkelt årsak, og potensielle risikoer kan bare identifiseres. Resultatene kan i en del tilfeller være av begrenset verdi på grunn av bruken av urealistiske doser eller på grunn av de frivilliges historie som bruker eller individuelle forskjeller hos de frivillige.
- Epidemiologiske studier undersøker utbredelsen av narkotika i forskjellige befolkningsgrupper. Disse studiene omfatter undersøkelser langs veiene, studier som vurderer utbredelsen av narkotika i en undergruppe av bilførere, studier av ulykkesrisiko, ansvarsanalyser, undersøkelser i befolkningen generelt samt farmako-epidemiologiske studier. Den epidemiologiske forskningen er imidlertid begrenset, for det kan være risikofaktorer forbundet med narkotikabruk som ikke kommer fram i studiene. En annen ulempe med epidemiologisk forskning er at den ikke kan skille mellom en "reell" risikofaktor og andre faktorer som kan være sterkt korrelert med risikofaktoren. Av mange årsaker kan graden av sammenlignbarhet for resultatene av ulike studier være lav, f.eks. på grunn av forskjeller i befolkningsgruppene som er testet eller i prøvene som er tatt.

Resultatene av eksperimentelle studier indikerer at flere illegale rusmidler kan virke inn på evnen til å kjøre bil, og enkelte rusmidler, men ikke alle, viser doseavhengige effekter.

- Cannabis kan svekke en del kognitive og psykomotoriske egenskaper som trengs for bilkjøring.
- MDMA (ecstasy) viser både negative og positive effekter.
- Studier som undersøker effektene av en kombinasjon av alkohol og illegale rusmidler, fant at i slike tilfeller kan en del illegale rusmidler (f.eks. cannabis) medføre en ytterligere, synergistisk effekt i form av svekket kjøreevne, mens andre (f.eks. kokain) delvis kan motvirke en slik svekkelse. MDMA kan redusere en del, men ikke alle, skadevirkningene av alkohol, mens andre negative effekter av alkohol kan bli forsterket.
- Kronisk bruk av ethvert illegalt rusmiddel er forbundet med en viss kognitiv og/eller psykomotorisk svekkelse og kan føre til nedsatt kjøreevne selv når vedkommende ikke lenger er påvirket.

Resultatene av eksperimentelle studier viser også at en del terapeutiske legemidler fører til klart redusert kjøreevne.

- Benzodiazepiner nedsetter generelt prestasjonsevnen, men enkelte typer (enten de er korttids- eller langtidsvirkende eller midt imellom) medfører en alvorlig svekkelse, mens andre med stor sannsynlighet ikke vil ha noen ettervirkninger påfølgende dag.

- Førstegenerasjons antihistaminer har generelt en mer sederende virkning enn andregenerasjons antihistaminer, men det er unntak i begge grupper.
- Trisykliske antidepressiva påvirker ferdighetene mer enn nyere typer antidepressiva, men resultatene av eksperimentelle tester etter inntak av andregenerasjons selektive serotonin-reopptakshemmere er ikke alltid entydige.

I hver terapeutiske klasse er det også en del stoffer som er forbundet med liten eller ingen svekkelse av ferdighetene. Det er disse legemidlene som fortrinnsvis bør forskrives til personer som ønsker å kjøre bil.

Epidemiologiske studier har bekreftet mange av funnene fra eksperimentelle studier. Mellom 1 % og 2 % av bilførerne som stoppes i forbindelse med undersøkelser langs veien, tester positivt for narkotika i spyttet, med et par unntak.

- Kjøring under påvirkning av en kombinasjon av alkohol og narkotika er ikke uvanlig.
- Studier som vurderer utbredelsen av narkotika, legemidler og/eller alkohol hos bilførere som har vært involvert i en trafikkulykke (dødelig eller ikke), fant at alkohol er mer utbredt enn noe annet psykoaktivt stoff, men narkotika finnes også hyppig, og hyppigere enn i den kjørende befolkningen generelt.
- Av de stoffene som ble analysert, forekom cannabis nest hyppigst, etter alkohol, men når prøvene ble analysert for benzodiazepiner, ble disse noen ganger funnet enda oftere enn cannabis.
- Statistisk sett ble det funnet økt ulykkesrisiko og/eller risiko for å forårsake ulykke for cannabis, benzodiazepiner, amfetamin, heroin og kokain, og mange av disse risikoene økte når det narkotiske stoffet ble tatt sammen med et annet psykoaktivt stoff, som alkohol.

Resultatene fra epidemiologiske og eksperimentelle studier bør sammenstilles for å få et godt estimat over rusmidlenes innvirkning på kjøreevne og ulykkesrisiko. For å få mer kompatible metoder utarbeidet en komité av internasjonale eksperter med representanter fra EONN og NIDA i 2006–07 et utkast til retningslinjer for framtidig forskning innen narkotika og bilkjøring. Disse retningslinjene blir nå benyttet i DRUID-prosjektet, et storskalaprojekt finansiert av EU, som skal gjennomføre referansestudier av effektene på kjøreevnen av alkohol, illegale rusmidler og legemidler, men også analysere utbredelsen av alkohol og andre psykoaktive stoffer blant bilførere som er involvert i ulykker og i den kjørende befolkningen generelt, og beregne analysegrenser og risikoterskler for en rekke illegale rusmidler og legemidler i flere europeiske land. DRUID-prosjektet skal stå ferdig i 2010.

“Drug use, impaired driving and traffic accidents — EONN Insights No 8” (på engelsk) fås i trykt utgave (pris EUR 24) men kan også lastes ned som PDF-fil (gratis) på EONNs hjemmeside (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/driving>).